

Yabancı Dil Türkçe Öğretimi A1 Seviyesi Lale 1 Ders Kitabı Dinleme-Anlama Metinlerinin İçerik Analizi

Burcu Kaymak, Mehmet Armağan & Doğan Yücel
Int. Burch University, Bosna Hersek

Özet: 1990 sonrası başlayan ve son yıllarda ekonomik, kültürel ve siyasi gelişmelerin etkisiyle yabancılar tarafından oldukça ilgi gören Türkçe, dünyada en çok öğrenilen diller arasına girmeyi başarmıştır. Yabancı dil öğretiminde dört esas dil becerisi vardır. Bunlar; okuma, anlama, yazma ve dinlemedir. Dinleme becerisi diğerlerine göre farklı bir öneme sahiptir. Çünkü dinleme, insanoğlunun anne karnında duyduğu seslerin anlam kazanmasıyla elde ettiği ilk dil becerisidir. Bundan dolayı dinleme becerisinin gelişmesi ile diğer beceriler de gelişir. Bu araştırmanın amacı, yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan Lale Türkçe Ders Kitabı 1 kitabındaki dinleme metinlerinin, A1 seviyesine uygunluğunun incelenmesidir. Döküman incelemesi çalışmada başvurulan yöntemdir. Lale Türkçe Ders Kitabı 1 kitabında bulunan dinleme metinleri, Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metninde yer alan kriterlere göre incelenmiştir. Kitapta bulunan dinleme metinleri; dinlemenin içeriği, dinlemenin soru tipi, dinlemenin dilbilgisi yönünden seviyeye uygunluğu, dinlemede kullanılan kelimelerin seviyeye uygunluğu, dinlemede kullanılan görseller ve görsellerin metne uygunluğu, dinlemenin hızı ve anlaşılabilirliği, dinlemenin kültür aktarımı boyutu yönlerinden incelenmiştir. Araştırmada, Lale Türkçe Ders Kitabı 1'deki okuma metinleri ve dinleme metinleri arasında içerik bağlamında birbirleri ile ilişkili olduğu, dinleme etkinliklerinde doğru ve yanlış işaretleme, eşleştirme yapma, boşluk doldurma, uygun seçeneği işaretleme, açık uçlu sorular şeklinde farklı soru tipleri kullanıldığı, dinleme etkinliklerinde kullanılan dil bilgisi genel olarak Avrupa Dil Portfolyosuna uygun olduğu, dinleme etkinliklerinde kullanılan kelimeler genellikle Avrupa Dil Portfolyosuna göre A1 seviyesi için uyumlu olduğu, etkinliklerin hepsinde de görseller bulunduğu ve metinlerin görsellere uygun olarak verildiği, dinleme hızı ve anlaşılabilirliğin A1 seviyesine uygun olduğu, dinleme etkinliklerinde Türk kültürüne ait unsurlara önemli ölçüde yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Yabancılar Türkçe öğretimi, Dinleme etkinlikleri, Dinleme, Türkçe ders kitabı.

Giriş

Yabancı dil Türkçe öğrenimi, son yıllarda giderek daha popüler olmaya başlamıştır. Yabancı dil olarak öğretimi esasında dört temel beceriden oluşmaktadır. Bunlar; okuma, anlama, yazma ve dinlemedir. Bu dört beceriden herbirinin ayrı bir önemi vardır ancak iletişim açısından dinleme becerisinin farklı bir önemi olduğu söylenebilir.

Wolvin ve Coaklet'e (2000) göre bireyin anne karnındayken kazandığı ilk beceri dinlemedir. Yapılan değişik araştırmalarda bebeklerin daha fetüs evresinde iken sözlerin özelliklerini, tonunu, ritmini ve dil yapısını öğrendikleri belirtilmektedir (Boysson-Bardies, 1996; Güneş, 2014; Rondal, 1983; Stern, 1997; Schaffer, 1983).

Özbay (2005) dinlemeyi, iletiyi gönderen kişinin ilettiği mesajları doğru bir şekilde kavrama faaliyeti olarak tanımlamıştır. Özbay, dinlemede mesajın doğru kavranmasını vurgularken, Umagan'a göre dinleme, "karşı tarafta bulunan kişiyi pasif bir şekilde izleme değil, iletişimin tam olarak gerçekleşmesi için iletiyi tam olarak alma ve yorumlama çabasıdır" (2007, s. 147) demektedir ve dinlemenin aktif katılım gerektirdiği gerçeğini ortaya koymaktadır.

Dara (2000) dili bir bütün olarak tanımlamış ve dilin farklı yönleri olan okuma, yazma, konuşma ve dinlemenin birbirlerinin tamamlayıcısı olduğunu ve birbirleri ile bağlı olduklarını belirtmiştir. Gün ve Bakırdöğen'e (2020) göre ise dinleme yeteneği dil öğreniminin birinci adımını ve öğretmen derse ilk girdiği anda öğretmenin *merhaba* sözü ile başlar. Bu durumda öğrenci öğretmeni önce duyar, sonra anlar ve duyduğunu anlamlandırır.

Dil öğrenim kabiliyetinin kazanım sırası dinleme, konuşma, okuma ve yazmadır. Pinnell ve Jaggerv (2003), dil öğretiminde dinleme becerisi ilk sırada kazanılan kabiliyet olmasına rağmen ihmal edilen bir alan olduğunu yazmaktadırlar. Öğretmenler tarafından öğrencilerin daha çok konuşma becerilerini kazandıkları düşünüldüğü için okuma ve yazma becerilerinin üstünde durarak bu becerileri geliştirme adına etkinlikler düzenlemektedirler. Halbuki öğrencilerinin dinleme becerilerinin gelişmesiyle paralel doğrultuda anlama, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin de geliştiği söylenebilir. Bu sebeple dinleme eğitimi üzerinde dikkatle durulmalı ve dinleme becerisinin geliştirilmesine yönelik etkinlikler göz ardı edilmemelidir.

Rost, (2001) dinlemenin dil öğretiminde karmaşık bir süreçten meydana geldiğini ifade etmiştir. Dil öğretiminde genel olarak dinleme etkinliği dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası olarak üç bölümden oluşmaktadır. İnce ve Boztilki'ye (2016) göre yeni ve farklı sınıflama denemeleri olmasına rağmen bu geleneksel aşamalı tasnif dinleme eğitiminde hâlâ kabul görmektedir. Birinci aşama dinleme öncesi bir ön hazırlık şeklinde öğrencilerin dinlenen metnin içeriğinin hakkında bilgilendirilmesi süreci ile başlar. Bu adım, öğrencilerin dinlemeye hazırlanma devresidir. Dinleme öncesinde öğrencilerin metne dair sahip oldukları ön bilgilerin aktif hâle getirilmesi gerekir. (İşcan ve Aydın, 2014; Tuzcu, 2011). Öğrencinin dinleme etkinliğine hazır oluşu kontrol edilir. Öğrenciye metin içinde geçen soruları okuması için vakit verilir. Verilen vakit soruların uzunluğuna ve kısalığına göre değişebilir. Öğretmen sorularda öğrencilerin bilmediği kelimeleri örneklendirerek anlatır.

Dinleme sırasında öğrenciler metinleri dinlemektedirler. Bu aşamada, dinleme metninin verdiği mesajları öğrencilerin anlamlandırılması hedeflenir (İnce ve Boztilki, 2016). Dinleme etkinliği sırasında metin öğrencilere öğretmenin daha öncede hazırladığı cd, teyp veya internet üzerinden dinletilir. Bu aşamada maksat öğrencilerin dinledikleri metni anlayıp anlamlandırmalarıdır.

Dinleme sonrası metnin çeşitli yönlerden değerlendirilmesi merhalesidir. “Dinleme sonrası, ana fikir ve yardımcı fikirleri çıkarma, soruları cevaplandırma, özetleme, değerlendirme, yorumlama, eleştirme ve içselleştirmeyi ifade eder” (İşcan ve Aydın, 2014, s. 326). Bu aşama da öğrencilerin neleri öğrendiklerini kontrol ve teyit amaçlanarak genellikle soru-cevap yöntemiyle metne dayalı bilgileri kontrol edilmektedir.

Yöntem

Çalışmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Lale Türkçe Ders Kitabı 1'deki dinleme metinlerinin, Avrupa Ortak Başvuru Metninde yer alan kriterlere göre uygun olup olmadığını incelemektir. Çalışmada esas alınan kriterler şunlardır;

1. Dinlemenin içeriği,
2. Dinlemenin soru tipi,
3. Dinlemenin dilbilgisi yönünden seviyeye uygunluğu,
4. Dinlemede kullanılan kelimelerin seviyeye uygunluğu,
5. Dinlemede kullanılan görseller ve görsellerin metne uygunluğu,

6. Dinlemenin hızı ve anlaşılabilirliği,

7. Dinlemenin kültür aktarımı boyutu.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Lale Türkçe Öğretim seti Lale Türkçe ders kitabı 1’de bulunan dinleme metinleri Gün ve Bakırdöğen’in söylemine uygun olarak ele alınmıştır. İncelenen A1 seviyesi ders kitabında toplam 12 ünite yer bulmaktadır. İlk 3 üniteye dinleme etkinliği sayısı 9’dur geri kalan 9 üniteye ise 36’dır. Kitapta 45 adet dinleme-anlama etkinliği mevcuttur. Bu 12 üniteye her bir üniteye birer adet olmak üzere 12 tane dinleme etkinliği mevcuttur.

Araştırmada doküman analizi yöntemi ile nitel araştırma metodu kullanılmıştır. “Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama metodlarının kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma, nitel araştırmadır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39). Çalışma, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde kullanılan Lale 1 ders kitabındaki 12 ünitenin dinleme-anlama etkinliklerinin incelenmesi ile sınırlandırılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde döküman incelemesi sonucunda elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Dinleme-Anlama 1

Metinde içerik olarak selamlama, tanışma diyaloglarına yer verilmiştir. Etkinlikler üç farklı şekilde ele alınıp ayrı ayrı soru tiplerine yer verilmiştir. Birinci bölümde *dinleyiniz ve işaretleyiniz* yönergesiyle cevap istenmektedir. İkinci bölümde de *dinleyiniz ve sıralayınız* yönergesiyle cevap istenmektedir. Üçüncü bölümde *dinleyiniz ve boşlukları doldunuz* şeklinde boşluk doldurma soru tipine yer verilmiştir. Kullanılan açık ve basit kelimeler seviyeye uygundur. Dinlemedeki görsel metne uygundur. Birinci görselde iki Türk kız öğrenciye yer verilmesi kültür aktarımı yönünden de önemlidir.

İkinci bölümdeki dinlemeyi metne uygun olarak kadın ve erkek karşılıklı olarak seslendirmektedir. Bu görsel de metne uygundur ancak kültür aktarımı açısından Türk insanına yer verilmesi daha doğru olabilirdi. Kullanılan kelimeler Avrupa Dil Portfolyosuna göre A1 seviyesi için uygun görülebilir. Metinlerde genel olarak dinleme hızı ve anlaşılabilirliği A1 seviyesine uygundur. Etkinliklerde genel olarak soru zamiri kullanılmıştır (Adın ne? soyadın ne?, vb.). Dilbilgisi yönünden A1 seviyesi için uygundur.

Dinleme-Anlama 2

Metinde içerik olarak okul konusu ele alınmıştır. Bu etkinlikte 3 soru tipine yer verilmiştir. Birinci bölümde *dinleyiniz uygun seçeneği işaretleyiniz* yönergesiyle cevap istenmektedir. Seslendirme kız ve erkek öğrenci tarafından uygun hızda ve anlaşılır biçimde gerçekleştirilmiştir. İkinci bölümdeki görselde ikişer seçenek sunularak *duyduğunuz kelimeyi ilgili resme işaretleyiniz* yönergesiyle cevap istenmiştir. Dinleme metnini iki erkek seslendirmiştir. Bu bölümde ne ve kim soruları altında kelimeler verilmiş ve bu kelimeleri uygun bölüme yazmaları istenerek soru tipi olarak boşluk doldurma kullanılmıştır. Üçüncü bölümde ne ve kim soruları altında kelimeler verilmiş ve bu kelimeleri

uygun bölüme yazmaları istenerek açık uçlu soru tipine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde erkek öğretmen ve öğrenci diyaloguna yer verilmiştir. Cümleleri diyaloga göre sıralamaları istenmektedir. Kullanılan kelime sayısı 5'tir ve kelimeler öğrencilerin seviyesine uygundur (öğretmen, Ahmet, tahta, bilgisayar, öğrenci, masa, Ayşe, defter.) Yer verilen kelimeler Avrupa Dil Portfolyosuna göre A1 seviyesi için uygundur. Konuşma hız ve anlaşılabilirliği uygundur. Kullanılan kelime A1 seviyesine uygun seçilmiştir. Türk isimleri verildiği için bir Türk öğrenci görselinden yararlanılması gerekirdi. Bu sayede kültür aktarımına da yer verilmiş olurdu. Dil bilgisi yönünden soru zamirlerine yer verilmiştir (Kim?, Ne?).

Dinleme-Anlama 3

Metinde içerik olarak *günler* ve *dersler* konuları ele alınmıştır. Dinleme-anlama etkinliği 4 farklı soru tipinden oluşmaktadır. Birinci bölümde dersler konusu ele alınmış olup öğrencilerden diyaloga göre dersleri numaralandırmaları istenmiştir (Bilgisayar, İngilizce, biyoloji, tarih, müzik, matematik dersleri). İkinci bölümde dersler ve haftalık saatleri yer almaktadır. Dinleme metnine göre duydukları dersin adını uygun boşluğa yazmaları istenerek boşluk doldurma soru tipinden yararlanılmıştır. Üçüncü bölümde sadece diyalogu dinlemeleri istenmektedir. Diyalog Elif ve Ömer arasında geçmektedir. Ömer, Elif'ten yarınki derslerin neler olduğunu ve ödevlerinin olup olmadığını sormaktadır. Dördüncü bölümde diyalogu tekrar dinlemeleri ve uygun seçeneği işaretlemeleri istenmektedir. Aralarında geçen diyalog hızlı anlaşılır ve sesleri net olarak gelmektedir. Ömer'in görseli kullanılarak kültür aktarımına da değinilmiştir. Kullanılan kelimeler A1 seviyesi için uygun kelimelerdir. Dil bilgisi olarak Avrupa Dil Portfolyosuna göre A1 seviyesine göre uygun görülebilir.

Dinleme-Anlama 4

Metinde içerik olarak *evin odaları*, *odalardaki eşyalar* ve *evin fiziki özellikleri* anlatılmıştır. Dinleme-anlama etkinliği, 4 farklı soru tipinden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilerden metni dinlemeleri ve duyduklarını uygun kutucuğa yazmaları istenmiştir. İkinci bölümde evin odaları yazılarak duyulan kelimeyi uygun yere yazmaları istenerek boşluk doldurma soru tipi kullanılmıştır. Üçüncü bölümde ise sadece metni dinlemeleri istenmiştir. Dördüncü bölümde doğru yanlış soru tipine yer verilmiştir. Metinde kullanılan dil bilgisi yapısı ve kullanılan kelimeler genelde Avrupa Dil Portfolyosuna göre A1 seviyesi ile uyumludur. Kullanılan görseller metinle uyumludur. Evin odaları ve eşyalar da kültür aktarımını desteklemektedir. Dinleme metninin hızlı anlaşılır ve net bir şekilde verilmiştir.

Dinleme-Anlama 5

Bu bölümde içerik olarak farklı ülkelerde yaşayan öğrenciler kendilerini tanıtmışlardır. Nino, Ardit, İsmail, hangi ülkede yaşadıklarını, başkentlerini, nerede oturduklarını, kaç yaşında olduklarını ve hangi dilleri bildiklerini anlatıyorlar. Bu bölüm toplam üç soru tipinden oluşmaktadır. Birinci kısımda sadece diyalogu dinlemeleri istenmektedir. İkinci bölümde ise *ad soyad ülkesi nerede yaşıyor* başlıkları altında boşluk doldurma soru tipi kullanılmıştır. Üçüncü bölümde altı adet açık uçlu soru tipi kullanılmıştır. Dil bilgisi ve yer verilen kelimeler Avrupa Dil Portfolyosuna göre A1 seviyesine uygun görülebilir. Görsel canlı renklerle net olarak verilmiştir; fakat görselde

beş öğrenci yer almaktadır. Diyalogda ve sorularda ise üç öğrenciye yer verilmiştir. Dolayısıyla görseller metne uygun değildir. Metnin hızı ve anlaşılabilirliği A1 seviyesi için uygundur.

Dinleme-Anlama 6

Metinde içerik olarak akrabalar tanıtılmıştır. Hala, kızkardeş, dede, baba, teyze, amca gibi aile bireyleri tanıtılmıştır. Bu etkinlik dört soru tipinden oluşmaktadır. Birinci bölümde *dinleyiniz duyduğunuz cümle numarasını uygun kutucuğa yazınız* yönergesiyle cevap istenmiştir. İkinci bölümde boşluk doldurma soru tipine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise sadece dinlemeye parçasına yer verilmiştir. Kerim, anne babası ve kızkardeşiyle beraber kuzeni Selimin evine gideceklerini oraya da dedesi, ninesi, halası, teyzesi ve dayısının geleceğini belirtiyor. Dördüncü bölümde doğru yanlış soru tipi yer almaktadır. Kullanılan kelimeler Avrupa Dil Portfolyosuna göre A1 seviyesine uygundur. Kullanılan akraba isimleri de dilbilgisi yönünde A1 seviye için uygun görülebilir. Yer verilen üç görsel de metinle uyumludur. Görseller Türk insanına ait değildir fakat Türklere ait isimlerle kültür aktarımı sağlanmaya çalışılmıştır. Metin hızı ve anlaşılabilirliği Avrupa Dil Portfolyosuna göre A1 seviyesi için uygundur.

Dinleme-Anlama 8

Metin içerik olarak saatleri anlatmaktadır. Etkinlik dört soru tipinden oluşmaktadır. Birinci bölümde belirtilen cümlelerdeki kutucuğa görselde bulunan saatlerin harfleriyle eşleştirmeleri istenmiş ve dinleyerek cevaplarını kontrol etmeleri sağlanmıştır. İkinci etkinlik Demet'in okul servisini beklediğini, servisin 8'e 5 kala geleceğini, servise 8'de bineceğini, demetin dersinin saat 8 buçukta başlayıp 3'te biteceğini ve Demetin saat 3'ü 20 geçte evde olacağını anlatmaktadır. Üçüncü etkinlikte boşluk doldurma soru tipi kullanılmıştır. Dördüncü etkinlikte *dinleyiniz ve duyduğunuz saati çiziniz* soru yönergesi bulunmaktadır. Dinleme etkinliğini bir kadın seslendirmektedir. Kullanılan kelimeler Avrupa Dil Portfolyosuna göre A1 seviyesine uygun olabilir. Görseller metinle uyumludur. Demet görselinin kültür aktarımına uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. Metin hızı ve anlaşılabilirliği Avrupa Dil portfolyosuna uygundur.

Dinleme-Anlama 9

Metinde içerik olarak meyve ve sebzeler tanıtılmaktadır. Bu bölüm dört etkinlikten oluşmaktadır. Birinci bölümde etkinliği iki kadın seslendirmektedir. Domatesin fiyatı, karşılaştığı kişinin neler aldığı ve Ahmet beyin nerede olduğu sorulmaktadır. *Dinleyiniz ve duyduğunuz cümle numarasını uygun kutucuğa yazınız* yönergesiyle cevap istenmiştir. İkinci bölümde meyve ve sebze isimlerine yer verilmiştir. *Dinlediğiniz duyduğunuz kelimeyi yazınız* şeklinde boşluk doldurma soru tipi kullanılmıştır. Üçüncü etkinlikte iki kadın arasındaki diyalog pazar ortamında geçmektedir. Karşılaştığı arkadaşının sorusu üzerine Fatma neler aldığını anlatmaktadır. *Tekrar dinleyiniz ve uygun seçeneği işaretleyiniz* yönergesiyle cevap istenmiştir. Metinde kullanılan kelimeler sade ve A1 seviyesi için uygun olarak görülmektedir. Üç etkinlikte de canlı ve net bir şekilde görsel kullanılmıştır. Böylece Türk kültürünü yansıtan ve kültür aktarımını sağlayan bir durum ortaya konmuştur. Metnin hızı ve anlaşılabilirliği Avrupa Dil Portfolyosu na göre A1 seviyesi için uygun görülebilir.

Dinleme-Anlama 10

Metin içerik olarak yiyecek ve içecekleri anlatmaktadır. Bu bölümde dört adet soru tipine yer verilmiştir. Birinci etkinlikteki metni dinlemeleri ve uygun seçeneklere doğru işaretini koymaları istenmiştir. İkinci etkinlikte boşluk doldurma soru tipine yer verilmiştir. Peynir, kola, zeytin, bal, meyvesuyu, süt, yumurta, reçel, çay, kahve gibi yiyecek ve içecekler yer almaktadır. Üçüncü etkinlikte bir muhabir marketteki bir kadın ve bir erkeğe neler aldıklarını sormaktadır. Dördüncü etkinlikte altı adet açık uçlu soru tipi kullanılmıştır. Metinde kullanılan kelimeler A1 seviyesi için uygundur. Kullanılan yiyecek ve içecek isimleri de dil bilgisi yönünden A1 seviyesi için uygun görülebilir. Görseller metne uygun olup kültür aktarımında sağlamaktadır. Dinleme hızı ve anlaşılabilirliği Avrupa Dil Portfolyosu A1 seviyesi için uygundur.

Dinleme-Anlama 11

Metin içerik olarak Türk yemeklerini tanıtmaktadır. Dinleme 4 soru tipinden oluşmaktadır. Birinci etkinlik restorandaki kadın ve garsonun diyalogu yer almaktadır. Dinleyiniz ve uygun seçeneği işaretleyiniz yönergesiyle cevap istenmektedir. İkinci etkinlikte restorandaki bir çiftin garsona menüdeki yemeklerin neler olduğunu soruyor garsonda hangi çorba, yemek, salata ve tatlıların olduğunu söylüyor. Üçüncü etkinlikteki adam karısına yemekte ne olduğunu soruyor karısı da yemekte mantar çorbası, türlü, pilav ve salatanın olduğunu tatlı yapmadığını söylüyor. Dördüncü etkinlikte doğru yanlış soru tipi kullanılmıştır. Metindeki kelimeler Avrupa Dil Portfolyosu na göre A1 seviyesi için uygun görülebilir. Metinde iki görsele yer verilmiştir. Görseller diyaloglarla uygundur ve kültür aktarımını da sağlamaktadır. Dinleme hızı ve anlaşılabilirliği A1 seviyesi için uygundur.

Dinleme-Anlama 12

Metin içerik olarak giyecekleri anlatmaktadır. Dinleme dört soru tipinden oluşmaktadır. Birinci etkinlik diğerlerinde olduğu gibi dinleyiniz ve duyduğunuz cümle numarasını uygun kutucuğa yazınız yönergesiyle cevap istenmiştir. İkinci etkinlikte kıyafetlerin fiyatlarını yazmaları istenmektedir. Üçüncü etkinlikte Emine annesine doğum günü hediyesi olarak mavi bir gömlek almak için alışveriş merkezine gidiyor. Dört tane açık uçlu soru tipi kullanılmıştır. Metindeki kelimeler Avrupa Dil Portfolyosuna göre uygun olarak görülebilir. Yer verilen görseller metin ile uyumludur. Kıyafetler Türklerin giydiği kıyafetlere uygun olduğu için kültür aktarımında sağlanabilir. Dinleme hızı ve anlaşılabilirliği Avrupa Dil Portfolyosuna göre A1 seviyesi için uygundur.

Sonuç ve Tartışmalar

Bu çalışmada, Kazakistan'da Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Lale Türkçe Öğretim seti Lale Türkçe ders kitabı 1'deki dinlemelerin içeriği, dinlemelerde kullanılan soru tipleri, dinlemelerin dilbilgisi yönünden seviyeye uygunluğu, dinlemelerde kullanılan kelimelerin seviyeye uygunluğu, dinlemelerde kullanılan görseller ve görsellerin metne uygunluğu, dinlemelerin hızı ve anlaşılabilirliği, dinlemelerin kültür aktarımı boyutu yönlerinden incelenmiştir.

Araştırmanın sonucunda, Lale Türkçe Ders Kitabı 1 kitabında dinleme-anlama bölümü, içerik ve konuyla birebir uyumlu olduğu görülmektedir. Birinci soru tipinde resim ve eşleştirme ya da yazma, daha sonra ise boşluk doldurma yöntemiyle kelime öğretilmeye çalışılmıştır. Diğer soru tipinde ise diyalog yada okuma metni verilip dinleme yaptırılarak, ilgili sorulara cevap verilmesi istenmiştir. İlk yapılan dinlemelerde genellikle görseller bulunmaktadır iki

ve üçüncü soru tipleri görsel gerektirmediği halde çocukların dikkatini çekmesi ve daha iyi anlamlandırmaları açısından görsellere yer verilmiştir. Kitapta zaman matığı özenle ele alınmıştır. Konuda hangi zaman öğretilmişse cümleler tamamen o zaman dilimşine göre çekimlenmiştir. Dinleme CD'lerindeki seslendirme, anlaşılır, yavaş ve A1 dil seviyesi gözetilerek yapılandırılmıştır. Mevcut kitapta kültür aktarımı, her konuya uygun olarak yapılmaya çalışılmıştır. Dinleme metinlerinin ileri seviye Türkçe öğretimine göre daha yavaş yapıldığı söylenebilir. Yapılan bu çalışmada, elde edilen verilere göre; Lale Türkçe Ders Kitabı 1'de yer alan dinleme-anlama bölümleri, Avrupa Dil Portfolyosuna uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Dinleme becerisini geliştirmek için ders kitaplarının her ünitesinde genellikle Boşluk doldurma, sıralama, düzeltme, eşleştirme, yazma, sorulara cevap verme şeklinde dört dinleme etkinliği bulunmaktadır. Kullanılan etkinliklerin anlamadaki işlevsel boyutları birbirinden farklıdır (Gün ve Bakırdögen, 2020).

Öğrencinin dikkatini çekebilmek amacıyla dinleme etkinliklerinin genelinde metne uygun olarak çeşitli görseller kullanılmıştır. Çalışmada incelenen A1 seviye Lale Türkçe ders kitabı 1'de dinleme metinleri metne uygun görseller kullanılmıştır.

Yabancılara Türkçe öğretimi, günümüzdeki popülerliğine karşın birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Özellikle kimi dil bilgisi konularının yabancılara anlatımında güçlük çekilmektedir. Gümüş (2016), bu sorunların ortaya çıkmasındaki temel gerekçelerden birisini, *Türk dil bilgisinin yeterince iyi işlenememesi* olarak belirtmiştir. Bu sebeple dinleme etkinliklerinde seviyeye uygun dil bilgisi yapılarına yer verilmesi yabancılara Türkçe öğretimine yönelik faydalı olabilir. Lale Türkçe ders kitabı 1'deki dinleme etkinliklerinde kullanılan dil bilgisi genel olarak Avrupa Dil Portfolyosuna uyumludur. Bazı metinlerde ise daha üst seviyelere uygun dilbilgisi kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Lale Türkçe ders kitabı 1'deki dinleme etkinliklerinde kullanılan kelimelerin genellikle Avrupa Dil Portfolyosuna göre A1 seviyesi için uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Dil öğretiminde kelime öğrenimi oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde, kelime öğretimini destekleyen birçok çalışmaya rastlanmaktadır. Lale Türkçe ders kitabı 1'in bütün etkinliklerinde görseller bulunmaktadır. Metinler görsellere uygun olarak verilmiştir. Bu sayede metnin anlaşılabilirliği da artacaktır.

Lale 1 ders kitabının dinleme-anlama bölümündeki dinleme metinlerinin hızı ve anlaşılabilirlik derecesi Avrupa Dil Portfolyosuna göre A1 seviyesi için uygundur. Arı, işitmenin dinlemenin başında gelen unsuru olduğunu ve dinlemenin gerçekleşebilmesi için sağlıklı bir işitmenin olması gerektiğini dile getirmiştir (2013, s. 190). Sesler net ve metne uygun kişiler tarafından seslendirilerek verilmiştir. Mesela pazar ve okul gibi kalabalık yerlerde geçen diyaloglarda da sesler net ve anlaşılır olarak gelmektedir.

Yabancı Dil Olarak Türkçenin öğretilmesinde kullanılan ders kitaplarının Türkçe öğrenen yabancılara Türk kültürünü de öğretmesi planlanmalıdır. Türk kültürünü öğretmek adına asıl hedef olan dil öğretimi ikinci plana atılmamalı,

kültürel öğeler ders kitabına anlamlı ve dozunda yerleştirilmelidir. Çünkü Türk kültüründen uzak bir yabancılara Türkçe kitabı düşünülemez (Duman, 2003, s. 152). İncelenen Lale Türkçe ders kitabı 1'deki dinleme etkinliklerinde Türk kültürüne ait unsurlara önemli ölçüde yer verildiği gözlemlenmiştir.

Öğrencinin kaygı düzeyini azaltmak için dinleme metninin içeriğinin açık, anlaşılır ve net olması gerekmektedir. Dinleme metinleri öğrencilerin ön bilgilerine yönelik olması gerekir. Mesela, dinleme becerisinde anlama ve anlamlandırmayı artırmak için ders kitabındaki okuma metinleriyle dinleme metinlerinin birbirleriyle ilişkili olmalıdır. Tercih edilen dinleme aktiviteleri okuma metnine yönelik olmalıdır. Çünkü okuma ve dinleme birbirini destekleyen anlama süreçleridir. Lale Türkçe ders kitabı 1'deki okuma metinleri ve dinleme metinleri arasında içerik bağlamında birbirleri ile ilişkilidir. Bu durumun dinleme becerisinde anlama ve anlamlandırmayı desteklediği düşünülmektedir.

Sezer'e göre okuma "Bir metni gözle izleyip anlamını kavramak, gerekirse seslendirmek"tir ((Sezer, 1991, s. 77; Akt. Sever, 2011, s. 12). Okuduğunu ve dinlediğini anlama becerileri birbirine çok benzeyen öğelerdir. Buna dayanarak okuma metinleriyle dinleme metinlerinin birbirini destekler nitelikte olması önemlidir. Lale Türkçe ders kitabı 1'deki dinleme etkinliklerinde doğru ve yanlış işaretleme, eşleştirme yapma, boşluk doldurma, uygun seçeneği işaretleme, açık uçlu sorular şeklinde farklı soru tipleri kullanılmıştır. Dinleme etkinliklerinde değişik tiplerdeki soruların kullanımının eleştirel ve çok boyutlu düşünmeyi etkin kılacağı unutulmamalıdır.

Referanslar

- Apaydın, D. (2007). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde sözcük öğretimi üzerine bir yöntem denemesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arı, G. (2013). *Dinleme/izleme öğretimi*. (Ed. C. Yıldız) İçinde: Kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi. (ss. 189-215). Pegem Yayınları.
- Dara, R. (2000). *Yazılı anlatıma Giriş*. Asa Kitabevi
- Doğan, Y. (2014). Yabancılara Türkçe kelime öğretiminde market broşürlerinden yararlanma. *Dil ve Dilbilimi Çalışmaları Dergisi*, 10(1), 89-98.
- Duman, A. (2003). Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminde metin seçimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 151-154.
- Gümüş, İ. (2016). Türkçede emir-istek kipi ve yabancılara Türkçe öğretimi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(39), 253-262.
- Günes, F. (2014). *Türkçe Öğretimi Yaklaşım ve Modeller*. Pegem.
- Hallé, P. A. & de Boysson-Bardies, B. (1996). The format of representation of recognized words in infants' early receptive lexicon. *Infant Behavior and Development*, 19(4), 463-481.
- İnce, B. & Boztilki, G. (2016). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme becerisi. İçinde: *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kuramlar, yöntemler, beceriler, uygulamalar*, (ss. 157-175).
- İşcan, A. ve Aydın, G. (2014). *Yabancı dil olarak Türkçe dinleme öğretimi*. (A. Şahin, Ed.), İçinde: *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kuramlar, yaklaşımlar, etkinlikler*, (ss. 317-335). Pegem Akademi.

- Mesut, G. Ü. N. & Bakırdöğen, M. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Gazi Üniversitesi B1 Seviyesi Ders Kitabı dinleme bölümünün incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö7), 59-79.
- Nunan, D. & Carter, R. (Eds.). (2001). *The Cambridge guide to teaching English to speakers of other languages*. Ernst Klett Sprachen.
- Özbay, M. (2005). *Bir dil becerisi olarak dinleme eğitimi*. Akçağ.
- Özbay, M. (2009). *Anlama teknikleri II: Dinleme eğitimi. Öncü Kitap*.
- Pinnell, G. S. & Jaggar, A. M. (2003). Oral language: Speaking and listening in elementary classrooms. *Handbook of research on teaching the English language arts*, 2, 881-913.
- Rondal, J. A. (1983). *L'interaction adulte-enfant et la construction du langage*. Mardaga.
- Schaffer, J. A. (1983). *Le comportement maternel*. Mardaga.
- Sever, S. (2011). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. (5. Baskı). Anı Yayıncılık
- Stern, D. (1977). *Mère- enfant. Les premières relations*. Mardaga.
- Umagan, S. (2007). *Dinleme-İlköğretimde Türkçe Öğretimi*. Pegem A Yayıncılık.
- Wolvin, A. D. & Coakley, C. G. (2000). Listening education in the 21st century. *International Journal of Listening*, 14(1), 143-152.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin yayıncılık.

Sorumlu Yazar Bilgileri:

Yazar ismi: Burcu Kaymak

Fakülte: Eğitim ve Beşeri Bilimler

Üniversite, ülke: Uluslararası Burç Üniversitesi, Bosna Hersek

Email: burcu.kaymak@stu.ibu.edu.ba

Lütfen alıntılایınız: Kaymak, B., Armağan, M & Yücel, D. (2023). Yabancı Dil Türkçe Öğretimi A1 Seviyesi LAle 1 Ders Kitabı Dinleme-Anlama Metinlerinin İçerik Analizi. *Journal of Research in Turkic Languages*, 5(2), 61-69. DOI: <https://doi.org/10.34099/jrtl.523>

Alındı: Mayıs 09, 2023 ▪ **Kabul:** Ekim 20, 2023